

اولین عکاسان در خاورمیانه

در ۷ ژانویه سال ۱۸۳۹، فرانسوا دومینک آراگو فرانسوی، در پشت تریبون آکادمی علوم پاریس ایستاد و اولین خبر از اختراع عکاسی را به استحضار همگان رسانید. لوئی ژاک مانده داگور، برطبق گزارش آراگو، موفق شده بود که از دوربین Obscura برای گرفتن تصویر از موجودات زنده بر روی ورقه ای فلزی بدون آنکه خود چیزی بر روی آن ترسیم کند، استفاده نماید. آراگو اظهار داشت که این اکتشاف دارای کاربردهای حیرت آور بسیاری بوده و یکی از آن کاربردها که توسط او در همان روز اعلام اختراع عکاسی مبنی بر آنکه (آفتاب هم می تواند نقش هائی بیافریند) در رابطه با عکاسی در خاورمیانه بوده است. به جهت نمونه برداری یا کپی کردن میلیونها میلیون نقش های هیروگلیفی که حتی نمای خارجی هرمها و ساختمانهای بزرگ تیس، ممفیس، کارناک و غیره را در خاک مصر می پوشانند، انسان به ۲۰ سال صرف دقت و لژیونی از طراحان و

زنهار و بجهه های ایرانی روز تعطیل خود را در یک پارک (باغ) بسر می آورند.

عکاس: ناشناس - ۱۹۰۰

نقشه کشته‌انیا زمنداست. اما بکمک سیستم داگورا تایپ، یک مرده این کار بی نهایت سنگین و حجیم را به تنهایی خواهد توانست انجام دهد. به انستیتوی مصرشناسی دوپاسه دوربین عکاسی داگور بدهید... و این ترسیمات بر تمامی پندارهای ما از صداقت متن گرفته تا رنگ موضعی ماهرترین نقاشان، پیش افتاده و بر آنها تفوق خواهند یافت، و تصاویر (عکاسی شده) که بر طبق قوانین علم هندسه، پایدار هستند، بکمک تعداد معدودی از فرضیات، بما اجازه خواهد داد که ابعاد حقیقی بلندترین اجزاء این ساختمان رفیع را که بسیار خارج از دسترس می نمایند، آشکار سازیم.

البته این دوربین، وسیله اپتیکی جدیدی نبود و دانشمندان غرب قرن هشتم، از اصول ساختمانی دوربین Obscara آگاهی داشتند، که منادی دوربین عکاسی جدید بود و تشریحی کامل از آن، اولین بار در قرن دهم بوسیله حسن بن الحسن که گاهی اوقات بنام ابن الحشیم یا الحزین نیز خوانده می شده ثبت گردیده است. ۹۰۰ سال پس از او، غربی ها دوربین ها را به سرزمین های اسلامی برگرداندند، و این مصادف با زمانی بود که آنها با در دست داشتن این نوع دوربین ها، به همه جای دیگر نیز سفر کردند. نقاشان و طراحان، از سال ۱۷۹۸ به بعد، در خاورمیانه سرگرم کار بوده اند و این ایام مصادف با زمانی است که ناپلئون، ارتشی را به این نواحی گسیل داشته بود. منازعه، سبب گشوده شدن درهای تمامی امپراطوری عثمانی باضافه مصر، بر روی دانشمندان و ماجراجویان و پس از آنها، بر روی توریست هائی شده است که سفر به این نواحی را در داخل کشتی های بخاری، در حدود دهه ۱۸۴۰ آغاز کردند.

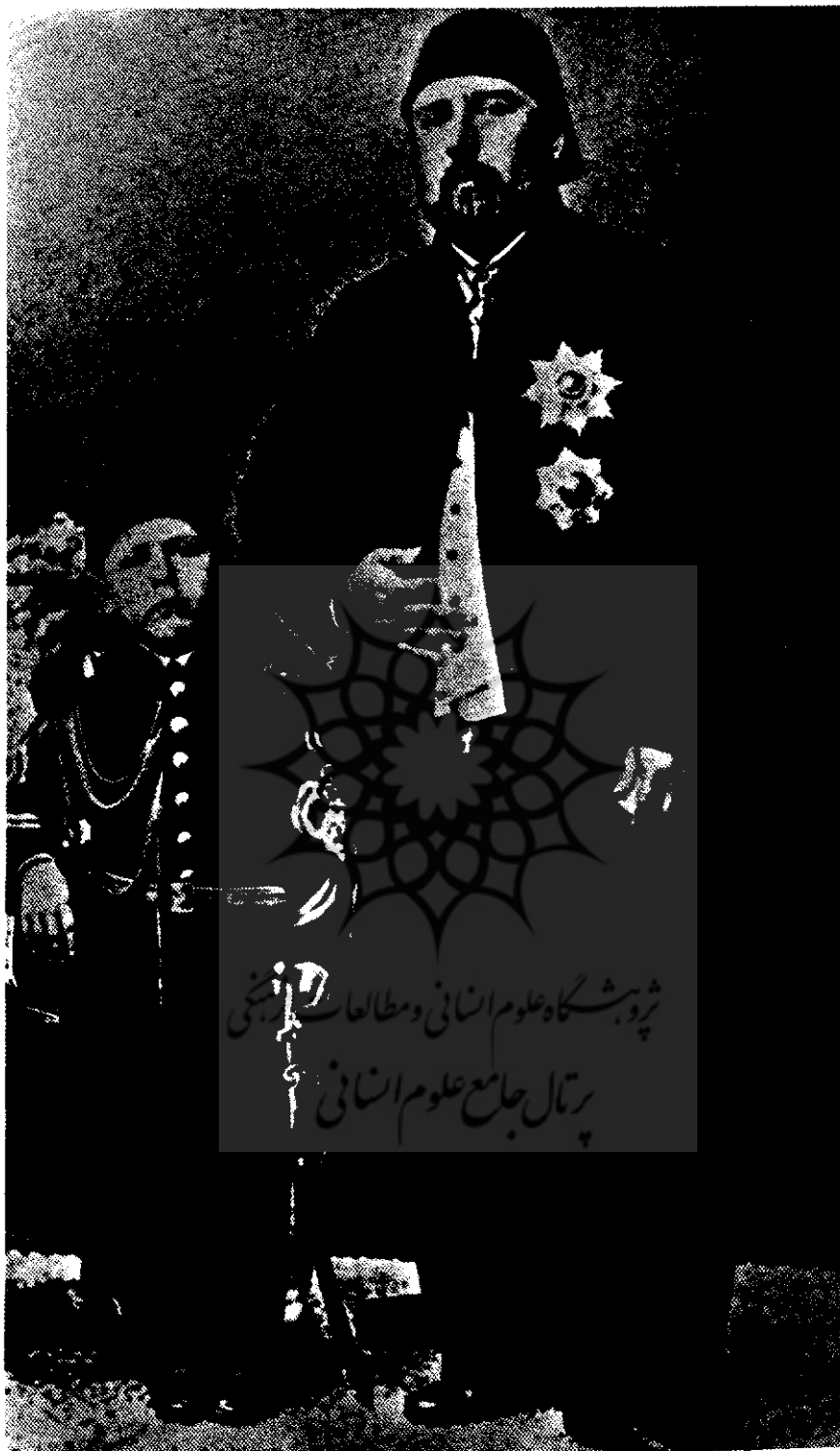
هورس ورثه نقاش و عموزاده او شارل ماری بوتون و فردریک گوپیل - فیسکه در اکتبر سال ۱۸۳۹ به مصر و سرزمین مقدس رفته و به همراه خود وسایل و لوازم داگورا تایپ را بردند. این دوربین ها مورد توجه محمدعلی، خدیو مصر قرار گرفت. اما او آنها را محصول دست

شیطان دانسته و بعضی وقتها بعنوان مترادفی برای (غیرمسلمان فرنگی) بکار می گرفت. تصاویر گرفته شده، توسط آنها و دیگران، بوسیله حکاکان، نسخه برداری شده و بعنوان «زینک» یا پایه اصلی برای تصاویر چاپ شده در کتاب N.P. Levebours با عنوان «سیاحت های عکاسان داگورائی» یا «مناظر و ابنیه پراهمیت جهان» در حدود سالهای (۱۸۴۴-۱۸۴۰) به کار گرفته شد.

در قایقی که بسالای رود نیل میرفت، گوپیل - فیسکه از دیدن یکمرد فرانسوی دیگر با در دست داشتن دوربین متعجب شد. او پیروگوستاو ژولی دولت بینر بود که از طرف هکتور هورو آرشیستکت، مأموریت یافته بود که بدین محل بیاید. هکتور هورو به عکسهای دقیقی از موقعیت ساختمانهای کهن مصری برای بازسازی قصرها و معابد فراعنه نیاز داشت. تصاویر نوع داگورائی لوت بینر اساس طرحهای آبرنگی هورو با عنوان پانورامای مصر و نوبی (۱۸۴۲) گردید.

در سال ۱۸۴۲، اولین دانشمند و استاد شرقی با داشتن دوربینی در دست وارد صحنه شد: ژوزف فیلسبرت ژیرودوپرانجی، متخصصی در معماری اسلامی، اقدام به گرفتن عکسهای از جزئیات ساختمانها در مصر، سوریه و فلسطین می کند و از روی آنها زینک هائی برای استفاده در کتابش بانام (ساختمانهای عربی مصر، سوریه و آسیای صغیر - ۱۸۴۶) تهیه گردید. در مورد سایر کسانی که از سیستم داگورا استفاده کرده بودند، باید گفت که همگی در ثبت تصویر بر روی ورقه های مسی، همانند او موفق نبودند.

بجز بعضی از کارهای پرانجی، تمامی تصاویر نوع داگورائی تهیه شده توسط هنرمندان یاد شده، یا ناپدید شده و یا در موقع کپی شدن، توسط حکاکان از بین رفتند. یکی از هیجان انگیزترین یافته های سالهای اخیر، یک سری داگورا تایپ حقیقی متعلق به سالهای ۱۸۴۵-۱۸۴۶ از شهرها و محل های موجود در مصر

پروفسور شمس‌گاہ علوم انسانی و مطالعات اجتماعی
رتال جامع علوم انسانی

اسماعیل، خدیو مصرو از سال ۱۸۶۳ به‌عنوان تحت‌فرمان سلطان عبدالعزیز و عبدالحمید دوم، مذاکره با خارجی‌ان را برای کندن کانال سوئزی‌گیری کرد. با توجه به هدفی که در زمینهٔ مدرنیزه کردن مصر داشت، با استفاده از مشاورانی که عمدتاً از شیوخ قبایل بودند، به کارها سر و سامان می‌داد. اما بواسطهٔ صرف مقادیر زیادی هزینه در رابطه با این طرحها و به‌استقراض واداشتن مملکت، سلطان، تحت فشار خارجی‌ها، اسماعیل را در سال ۱۸۷۹ از کار برکنار کرد. فرزند اسماعیل، بنام محمد توفیق (۱۸۹۲ - ۱۸۵۲) که در این عکس، پسر بچه‌ای کوچک است، بجای پدر نشست. در زمان تسلط محمد توفیق در مصر، حزبی ملی‌گرای تحت حمایت او، مخالفت با تسلط بیگانگان را آغاز کرد.

عکاس: ناشناس - ۱۸۶۰

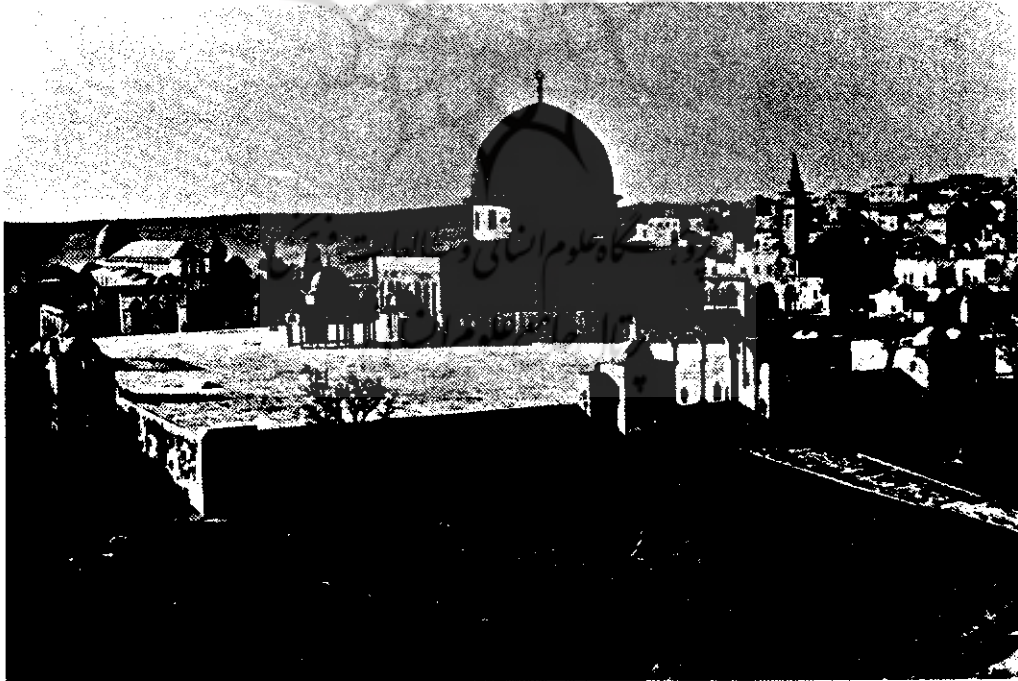
است. بعضی از تصاویری که در اینجا چاپ شده‌اند، از مجموعه‌ای هستند که توسط ژول آتیر گرفته شده و نشان‌دهندهٔ کیفیت اسرارآمیز این ورقه‌های فلزی می‌باشند؛ کیفیتی که بعداً در کپی‌های حکاکی شده از دست رفته است.

شن هائی که در مقابل معبد إدفو Edfu آنباشته شده‌اند، بنظر حقیقی و سنگین نمی‌آیند؛ بنحوی که انسان می‌خواهد آنها را برای یافتن آنچه که مدفون است، به کناری بزند.

تصویر مربوط به بندر اسکندریه، شبیه صحنه‌ای، چیده شده برای داستان پریان جلوه می‌کند؛ جایشکه تمامی بازیگران بسیار کوچک بوده و بهمراه شهرشان ممکن است با جهیدن یک برق «بارقه» ناپدید شوند! برای آنکه یک تصویر از نوع داگورا بخوبی دیده شود، باید آنرا در دست نگهداشت. بنابراین تعداد افرادی که در قرن نوزدهم می‌توانستند غنای جزئیات مربوط به آنها را درک کنند، به چند نفر محدود می‌شده

قبة الصخره یا گنبد صخره‌ای در اورشلیم در سال ۶۹۱ بوسیلهٔ خلیفه عبدالملک بن مروان، در محلی ساخته شد که بنا بر روایات، حضرت محمد(ص) از آنجا به بهشت عروج فرمودند. اینجا همچنین محلی است که حضرت ابراهیم اقدام به قربانی کردن اسماعیل نمود. این بارگاه یکی از چندین بنائی است که مجموعاً بنام حرم الشریفیه نامیده می‌شوند و در ضمن دربرگیرندهٔ معابد اول و دوم و دیوار تده نیز بوده و بهین دلیل هم در نظر مسلمان و هم یهودیان مقدس می‌باشند.

عکاس: جیمز مک دونالد - ۱۸۶۵

شنیده‌ها می‌پرداختند. درباره دیدار از مجسمه ابوالهول می‌نویسد:

«گوستاو فریاد بلندی کشید و منم رنگ رخسارم زرد شده و پاهایم شروع به لرزیدن کرد. نمی‌توانستم بیاد بیاورم که تا آنزمان آنچنان عمیق تحت تأثیر قرار گرفته باشم، و موقعی که به مجسمه ابوالهول رسیدیم... در پشت اسبش بلند شده و فریاد زد: من ابوالهول را در حالیکه داشت بطرف لیبی فرار میکرد، دیده‌ام که مانند یک شغال، چهار نعل به آنطرف میرفت. و در جایی دیگر فلوربر اضافه کرده است: شکر خدا ما احساساتی شاعرانه و مرسوم آنروز را نداشتیم، زیرا همان می‌توانست باعث هلاکتان گردد. او همچنین می‌افزاید: هیچ تابلو نقاشی که من دیده باشم ایده حقیقی و ویژه مجسمه ابوالهول را، آنطور که عکس بی نظیر و عالی ماکس نشان میدهد، نمی‌تواند برساند.»

دوکمپ، ۱۲۵ عدد از عکسهایش را در کتاب

عکس نوع داگورانی نادری که نشانگر معبد ادفو (ابدو فعلی)، واقع در بین لوکسور و آسوان می‌باشد. ساختمان این معبد که وقف شبه‌خدائی بنام Horus بوده است، بوسیله بطلمیوس سوم اوره گت در ۲۳۷ قبل از میلاد آغاز شد و هم‌اکنون نیز برجای ایستاده است.

عکاس: ژول آتیر- ۱۸۴۶

است. تازمانی که اولین کالوتایپیست‌ها Calotypists سبب معنی عکاسانی که موفق به تهیه نگاتیوهای کاغذی شدند که می‌شد در تعداد نامحدود از آنها تصویر چاپ کرد- وارد خاورمیانه نشده بودند، در واقع تعداد قابل ملاحظه‌ای از مردم نمی‌توانستند عکسهای مربوط به سرزمین‌های باستانی را رؤیت نمایند.

کشیش جرج-جو-بریجز، سی-جی ویل هاوس و ماکسیم دوکمپ، هرسه در حدود سالهای ۱۸۴۹-۱۸۵۰ در حال گرفتن عکس نوع Calotype در خاورمیانه بسر می‌بردند، اما تنها کارهای دوکمپ از میان آنها معروفیت پیدا کرده است. او به‌مراه دوستش گوستاو فلوربر سفر می‌کرد و هر دو به ثبت دیده‌ها و

شد که ما امروز آنرا عادی شمرده و صحیح میدانیم، و آن تجربه زودگذر سرزمین های دوردست از طریق عکاسی است.

مصر، نوبی، فلسطین و سوریه (۱۸۵۲) بچاپ رساند، که توسط مؤسسه مطبوعاتی بلانکار- اورارد **Blanquart - Evrard**، واقع در شهر لیل فرانسه منتشر شد. (این مؤسسه با جرح و تعدیلاتی در ظهور نوع کالوتایپ، قادر بود که نگاتیوهای کاغذی را به سهولت و بطور ثابت در اندازه های بزرگ بچاپ رساند). اولین کتاب سفرنامه ای عکس دار، که شاهکاری از باریک بینی، لطافت و تهذیب محسوب شده و تصاویر آن زیبایی و قوت خود را تنها پس از مطالعه دقیق برخوردارند و بیننده آشکار می سازد، همین کتاب بوده است. این کتاب بسیار گرانقیمت بوده و ۵۰۰ فرانک طلا قیمت داشت. معهذاً بخوبی به فروش رفته و تبلیغات و سروصدای زیادی براه انداخت. در روزنامه لالومیر، منتقدی نوشته بود: کتاب آقای ماکسیم دوکمپ... راه و روش جدیدی از پژوهش درباره شرقی ها و افق جدیدی برای مطالعات را گشوده است. تصاویر دوکمپ آغازگر راهی

بخشی از کتاب مسافران سرزمین های باستانی (تصویری از خاورمیانه در محدوده سالهای ۱۹۱۹-۱۸۳۹) نوشته لویی وایچک و گیل باکلند.